

Konsèy Milti-Eta Afime Enpòtans ak Legalite **Inisvativ Jistis Anviwonman**

Pwokire Jeneral yo nan Kalifòni, Massachusetts, ak New York, ansanm ak Pwokire Jeneral yo nan Arizona, Connecticut, Delaware, Hawaii, Illinois, Maryland, Minnesota, Oregon, Rhode Island, ak Vermont, bay Konsèy sa a pou afime enpòtans ak legalite nan efò avanse jistis anviwonman an, ki chache yon anviwonman ki an sante pou tout moun atravè Etazini nan kote yo viv, jwe, travay, aprann, ak adore. Nou rete angaje pou nou pouswiv jistis anviwonman an ak ranfòse lwa ki gen rapò nan jiridiksyon nou yo.

Atravè peyi a, eta, Tribi, ak gouvènman lokal yo, antite san bi likratif ak charitab, biznis, ak gwoup ki baze sou vwazinaj yo angaje nan efò pou retabli ak pwoteje anviwonman an ak sante piblik ak solisyon ki enfòme ak amelyore pa eksperyans moun yo ki viv nan kominote an. Kòm Gid la dekri anba a, jistis anviwonman anglobe yon laj etalaj nan pratik ki legal epi chache simonte disparite anviwonman ak sante piblik, osi byen ke amelyore kondisyon lokal yo, ki gen ladan: angajman piblik; òganize rasin; asistans teknik; dlo, tè, ak siveyans bon jan kalite lè; defans legal ak lejislatif; efò ratrapaj; ak fè respekte lwa aplikab.

Malerezman, plizyè dènye lòd egzekitif federal yo ak aksyon asosye ki vize jistis anviwonman an te gen yon efè refwadi sou pratik sa yo.¹ Aksyon federal sa yo mete etikèt sou règleman jistis anviwonman an, pwogram, ak aktivite tankou “diskriminasyon ilegal” - yon karakterizasyon mal dirije ak pa klè ki sèlman jenere konfizyon.² Sepandan, tou senpleman rele pratik sa yo “ilegal” pa fè li vre. Jistis anviwonman an pa konstitye diskriminasyon ilegal, e aksyon federal sa yo pa chanje reyalyte sa. Okontrè, aktivite jistis anviwonman an ede antite piblik ak prive evite ak anpeche diskriminasyon ilegal ak remedye enpak li yo. Prezidan an pa ka inilateralman entèdi politik legal leta, tribi, ak lokal yo, pwogram, ak aktivite pou avanse jistis anviwonman an.

Aksyon federal ki atake jistis anviwonman boulvèse sante rezidan nou yo, anviwonman nou an, ak ekonomi nou yo. Konsèy sa a ap chèche adrese kèk nan enkyetid yo ak konfizyon ki leve pa moun ki gen enterè nan eta nou yo sou efò jistis anviwonman yo. Moun ki gen enterè nan sektè piblik ak prive yo ta dwe santi yo asire ke yo ka legalman kontinye aksyon pou avanse jistis anviwonman an, e ke aksyon sa yo rete enpòtan pou sante piblik ak byennèt piblik. Depi Konsèy sa a diskite baz jeneral legal yo pou prensip ak pratik jistis anviwonman an, antite piblik ak prive yo ta dwe chache konsèy legal endividalize si yo gen kesyon sou nenpòt pratik espesifik oswa politik.

Efò Pou Avanse Jistis Anviwonman Rete Esansyèl

Jistis anviwonman avanse jistis, libète, ak egalite, e li gen rasin li nan mouvman pou dwa sivil, ekonomik, travay, ak imigran yo. Mouvman jistis anviwonman an te kòmanse karant ane de sa nan lane 1982, lè manifestan mete nan lari a bloke livrezon pwodwi chimik toksik nan yon dechaj nan kominote a majorite Nwa nan Konte Warren, North Carolina. Jistis anviwonman gen pou objektif asire ke chak moun gen aksè egal nan lè pwòp ak dlo, manje ki an sekirite ak an sante, yon anviwonman ki an sante ak dirab, ak pwoteksyon kont enpak chanjman klimatik. Li

priorize pwòp emansipasyon kominote yo ak adrese dwa moun yo patisipe nan desizyon ki afekte yo epi yo resevwa pwoteksyon egal nan lwa nasyon nou an.

Travay jistis anviwònman rete nesèsè ak ijan pou adrese disparite kontinyèl anviwònman ak sante piblik. Pa egzanp, anpwazònman plon³ ak opresyon ki gen rapò ak polisyon⁴ kontinye lakòz grav konsekans sante alontèm, espesyalman pou timoun yo. Kominote ki fè fas a enjistis anviwònman souvan lite ak transpò an komen inaksesib,⁵ manje,⁶ ak sistèm swen sante,⁷ devèsman ilegal fatra,⁸ ak pwopagasyon nan sit kontamine, nan⁹ mitan lòt defi. Yo plen depase ak sous polisyon, tankou depa ak ensineratè,¹⁰ enstalasyon endistriyèl,¹¹ kamyon lou pou travay,¹² gran wout,¹³ ak gwo-echèl operasyon agrikòl ak bèt.¹⁴ Menm kominote sa yo ka manke aksè a lojman san danje ak abòdab, transpò, dlo, ak enfrastrikti swen sante. Anpil rezidan fè fas a plis risk sante piblik pa travay nan endistri ki ekspozè yo nan tè kontamine, lè, ak dlo.¹⁵ Tanperati yo ekstrèm, tanpèt, inondasyon, sechrès, ak sovaj nan yon klima rechofman yo se sèlman miltipliye menas nan kominote polisyon-chay, sa ki lakòz enstabilite ak pwoblèm pou sante yo, konfò, ak byennèt ekonomik yo.¹⁶

Etid ki baze sou prèv ak eksperyans rezidan te viv demontre ke kominote sèten pi souvan epi byen eksperimante enpak yo nan enjistis anviwònman an: kominote koulè;¹⁷ Moun endijèn ak nasyon Tribi;¹⁸ kominote¹⁹ ti revni,²⁰ riral, epi ki pa entegrasyon;²¹ kominote nan ki yon gwo pwopòsyon rezidan ki pale yon lòt lang ki pa angle;²² moun ki gen andikap;²³ ak moun LGBTQ +.²⁴

Istorik, règleman eksplisit diskriminatè mete fondasyon pou anpil nan disparite sante anviwònman yo ki pèsiste jodi a nan peyi nou an, ki gen ladan segregasyon rasyal, Liy wouj, ak dezinvestisman nan sèten kote. Disparite sa yo manifeste nan rezilta sante statistikman pi mal, pi kout espans lavi, redwi bon jan kalite lavi, ak aksè limite a yon seri de opòtinite. Anplis de sa, anpil kominote ak moun te tou - pou jenerasyon - te fè fas a baryè fòmèl nan pwosesis demokratik yo ak resous ki fòme byennèt yo ak opòtinite yo. Jistis anviwònman simonte divizyon sa, devlope solisyon nan enkonvenyans ki pèsistan ak avanse sante piblik, sekirite, byennèt, ak pwosperite atravè kominote yo Pa asire yon pwosesis enklizif, jistis anviwònman fasilite aksè nan pwosesis politik la ak rezilta nan desizyon plis transparan ak enfòmè. Avanse jistis anviwònman reyalize pi bon rezilta epi asire diyete ak respè pou tout moun kèlkeswa kote nou ap viv, jwe, travay, aprann, ak adore.

Aksyon Federal ki sot pase yo pa enpak sou legalite efò jistis anviwònman an

Aksyon federal yo ki atake jistis anviwònman an te kreye enkyetid sou - **men yo pa gen enpak** sou - legalite ak enpòtans nan efò jistis anviwònman an. Aksyon sa yo gen ladan plizyè lòd egzekitif ki bay Prezidan Trump, osi byen ke memoranda ki te bay Pwokirè Jeneral Etazini Pam Bondi. Aksyon federal sa yo enpresizyon etikèt sou jistis anviwònman an ak divèsite, ekite, enklizyon, ak aktivite aksesibilite kòm “diskriminasyon ilegal.” Yo resevwa lòd egzekitif anvan yo ki enprime prensip jistis anviwònman an nan tout pwogram administratif federal yo. Yo sispann aksyon ranfòsman ki vize pou adrese chay anviwònman dispwopòsyonèl epi mete fen nan pwogram federal jistis anviwònman ak finansman²⁵ Aksyon federal ki sot pase yo dirije tou Depatman Jistis Etazini pou de-priorite jistis anviwònman an nan travay ranfòsman li yo epi pou pran aksyon pou sispann ranfòsman lwa lajistis anviwònman leta ke Pwokirè Jeneral Etazini

jije ilegal.²⁶ Aksyon sa yo bwouye siyifikasyon an nan jistis anviwònman an ak legalite nan travay la tèt li. Men, efè limite aksyon sa yo klè: **Prezidan an pa ka chanje lwa ki te pase pa Kongrè a, ni lòd egzekitif li yo oswa memoranda ajans yo pa ka chanje pwoteksyon presante nan Konstitisyon an oswa lwa eta a.** Anplis de sa, pandan li konplèmantè, jistis anviwònman an se yon konsèp distenk ki adrese defi distenk soti nan divèsite, ekite, enklizyon, ak aksesibilite. Tankou pi bon pratik yo pou divèsite espas travay, ekite, enklizyon, ak aksesibilite adrese nan konsèy fevriye 2025 la soti nan miltip pwokire eta jeneral,²⁷ avansman jistis anviwònman an se pa sèlman legal men tou li benefisye piblik la.

Lwa anviwònman federal sipòte jistis anviwònmantal

Anpil lwa anviwònman federal sipòte aksyon piblik ak prive pou avanse jistis anviwònmantal. Antite piblik ki fè respekte lwa anviwònman an yo ka poze aksyon pou asire ranfòsman men a egalite atravè tout kominote nan jiridiksyon respektif yo. Anplis de sa, kèk lwa anviwònman yo mande pou ajans piblik yo analize ak bese enpak anviwònman yo nan pwojè pwopoze sou kominote k ap fè fas ak enpak kimilatif ki soti nan sous polisyon yo. Anpil estati anviwònmantal egzije antite piblik ak prive pou angaje piblik la nan desizyon ki pral fòme avni kominote yo. Pa egzanp, Lwa Clean Air federal la egzije pou ajans piblik bay avi piblik ak opòtinite pou kòmantè piblik epi fè yon odyans piblik anvan yo rive nan yon desizyon sou chita pale ak operasyon nan nouvo gwo sous polisyon lè.

Konstitisyon Etazini an ak lwa federal dwa sivil kontanple avansman jistis anviwònman an.

Gouvènman eta ak lokal yo te validman adopte kondisyon jistis anviwònman dapre pouvwa lajè yo anba estrikti federalis nan peyi nou an ak Amanman Dizyèm nan Konstitisyon Etazini an, ki pèmèt eta yo enpòte politik ak pwogram nan plis sante piblik, sekirite, ak byennèt. Anba otorite sa a, anpil konstitisyon leta ki soti nan chak rejyon nan peyi a te ankontre dwa piblik legalman anfòmètè nan yon anviwònman pwòp ak sante. Anpil lwa leta tou manda ke itilizasyon tè, transpò, ak planifikasyon enfrastrikti diminye disparite sante anviwònman an. Gen kèk lwa leta ak minisipal tou ki mande ajans piblik yo proaktivman kominike ak moun nan katye tou pre sit pwojè pwopoze ak pou minimize oswa elimine enpak negatif sou sante piblik.

Pwoteksyon dwa sivil ki entegre nan Konstitisyon Etazini ak lwa federal ak leta tou sipòte aksyon pou avanse jistis anviwònman an. Vreman vre, pwogram jistis anviwònman an ka plis konfòmite ak lwa dwa sivil yo. Kloz “Equal Protection” nan Katòzyèm Amanman an entèdi ajans gouvènman eta ak lokal yo soti an angaje nan aksyon entansyonèlman diskriminasyon sou baz ras ak sèks.²⁸ Tit VI nan Lwa “Civil Rights Act of 1964” entèdi diskriminasyon sou baz ras, koulè, ak orijin nasyonan pa antite ki resevwa asistans finansye federal, ki gen ladan gouvènman eta ak lokal yo, osi byen ke anpil antite prive. Benefisyè finansman federal yo entèdi fe diskriminasyon sou baz andikap anba Seksyon 504 nan Lwa “Rehabilitation” an, sou baz laj anba Lwa “Age Discrimination of 1975”, ak sou baz sèks anba Tit IX nan “Education Amendments of 1972.” Tit VI nan Lwa “Civil Rights” la tou mande pou benefisyè finansman federal asire ke moun ki sèvi ak lòt lang ki pa angle konplètman patisipe nan pwogram, aktivite, ak benefis, tankou odyans pèmi, reyinyon pou diskite sou plan ratrapaj, alèt ijans, oswa

Commented [MV1]: “Lwa” is Act

opòtinite asistans teknik.²⁹ Aksè lang se yon sekirite dwa sivil obligatwa ak eleman nwayo nan jistis anviwònman an.

Pi lwen, Tit VIII nan Lwa “Civil Rights of 1968,” ke yo rekonèt kòm Lwa “Federal Housing Act”i, entedi diskriminasyon piblik ak prive nan vant la oswa lokasyon nan lojman ak nan tèm yo, kondisyon, privilèj, sèvis, oswa enstalasyon ki konekte ak lojman akòz ras, koulè, relijyon, sèks, estati familyal, oswa orijin nasyon.³⁰ Desizyon zòn diskriminatè ki kontribye nan disponiblite nan lojman, refi diskriminatè nan sèvis minisipal debaz yo, ak aksyon ki pèpetue segregasyon ka vyole Lwa Lojman an Patipri.³¹ Finalman, Lwa “ American Disabilities Act” entedi diskriminasyon kont moun ki gen andikap nan pi gwo zòn nan lavi piblik.³² Lwa dwa sivil leta ak lokal yo etabli pwoteksyon adisyonèl ak konplèmantè kont diskriminasyon pou moun ki ansantrè nan sa yo ak lòt lwa federal dwa sivil yo.³³

Pratik jistis anviwònman yo pwoteje pa Premye Amanman ak lwa san bi likratif.

Òganizasyon ki ankouraje jistis anviwònman an pwoteje pa Premye Amanman nan Konstitisyon Etazini an, ki entedi gouvènman an soti nan chèche sanksyon legal kont oswa otreman gwoup kontrenn pou siprime diskou pwoteje yo.³⁴ Gouvènman an pa ka entedi diskou tou senpleman paske li pa dakò ak mesaj la ke diskou transmèt, ki gen ladan atravè sansi enfòmèl oswa entimidasyon endirèk.³⁵ Gouvènman an tou pa ka kondisyon benefis, ki gen ladan finansman, sou egzansyon nan dwa diskou pwoteje yon moun oswa òganizasyon an.³⁶ Pwoteksyon sa a pwolonje nan refi oswa revokasyon estati egzante de taks federal ki baze sou diskou pwoteje oswa opinyon yon òganizasyon.³⁷

Pwogram jistis anviwònman yo tou rezon charitab anba lwa federal san bi likratif. Prezidan an pa ka legalman revoke estati 501(c)(3) òganizasyon yo atravè yon lòd egzekitif oswa lòt fòm direktiv prezidansyèl la. An reyalyte, Kòd Revni Entèn entedi enfluyans branch egzekitif sou odit kontribyab ak lòt investigasyon, ki gen ladan sa yo ki nan òganizasyon ki egzante de taks yo.³⁸ Anplis, pou òganizasyon ki monte-a-dat ak anyèl Sèvis Entèn Revni (IRS) filings, revokasyon nan estati taks-egzante mande pou yon revizyon pwolonje ka-pa-ka pa IRS la ki gen ladan pwoteksyon pwosesis akòz pou antite san bi likratif.³⁹

Obligasyon distenk pou Nasyon Tribi ak Pèp Endijèn

Enjistis anviwònman tou gen enpak sou nasyon Tribi ak pèp Endijèn yo,⁴⁰ ki kenbe yon inik relasyon politik ak legal ak Etazini. Nasyon tribi yo se gouvènman ensenman souverèn ak pouvwa a gouvènè tèt yo ak tè yo, ki gen sitwayen yo ak kominote kenbe inik koneksyon kiltirèl ak espirityèl ak tè sa yo.⁴¹ Kominote endijèn souvan soufri dispwopòsyonèlman nan yon varyete enkonvenyans anviwònman an, ki gen ladan dlo kontamine, yon mank sèvis sanitasyon debaz,⁴² ak ekspozè a pwodwi chimik radyoaktif, metal lou, ak lò polye ki te koze pa miniranyòm⁴³ ak pwodiksyon gaz fosil sou ak tou pre tè Tribi yo.⁴⁴ Etazini ak nasyon Tribi yo kenbe relasyon gouvènman-a-gouvènman an, ak Etazini dwe yon responsablite konfyans e li gen obligasyon trete pou respektè souverèn Tribi ak pwoteje tè Tribi yo.

Jistis anviwònman an pratik

Kòm sa diskite pi wo a, lwa ki deja egziste sipòte yon miryad aktivite piblik ak prive ki avanse jistis anviwònman. Efò jistis anviwònman sa yo, règleman, ak pwogram yo se egzanz travayki pa konplè ke antite piblik, òganizasyon ki pa pwofi ak filantwopik, ak biznis legalman antreprann pou avanse jistis anviwònman. Biwo nou yo bay egzanz sa yo pou rezon ilistrasyon. Nou ankouraje antite piblik ak prive yo devlope ak pouswiv inisyativ jistis anviwònman pwepare ak bezwen kominote yo ki baze sou konsèy legal endividyalize.

Edikasyon, Asistans Teknik, ak Sipò Finansman: Antite piblik ak prive kenbe otorite pou edike, bay asistans teknik, epi finanse règleman ak pwogram jistis anviwònman an.

- *Edikasyon* - Pwogram ka edike òganizasyon san bi likratif, minisipalite, ak lòt moun ki gen enterè sou prensip jeneral nan jistis anviwònman ak kijan yo jwenn finansman eta ak federal pou efò jistis anviwònman dirèk oswa endirèk.
- Asistans *teknik ak finansman - Sijè a tèm yo nan yon akò sibvansyon, pwogram yo ka bay fòmasyon, asistans teknik*, ak finansman pou adrese yon miryad pwoblèm anviwònman ki dispwopòsyonèlman fè sèten kominote mal. Pa egzanz, gwoup san bi likratif ak gouvènman lokal yo ta ka bay asistans teknik ak finansman pou adrese kontaminasyon dlo pou bwè ak defisyans sèvis dlo nan kominote ki afekte yo.

Angajman piblik ak patisipasyon: Antite piblik ak prive kenbe otorite pou lajman notife ak angaje kominote ki fè eksperyans enjistis anviwònman an kòm yon etap kritik pou aplike règleman ak pwogram jistis anviwònman yo.

- *Aksè Lang* - Efò piblik *ak prive pou asire aksè lang* sou sijet anviwònman an ak alèt sou reyinyon piblik, evènman movè tan ekstrèm, oswa otreman, rete kritik yon patisipasyon piblik, sante, ak pèspektiv sekirite.
- *Sansibilizasyon ak Aksesibilite* - Pratik pou amelyore aksesibilite pou manm kominote a, ki gen ladan pou moun ki gen andikap oswa moun ki vilnerab a fè respekte imigrasyon, rete legal ak kritik. Pratik sa yo ka gen ladan yo ofri opsyon prezans ibrid, reyinyon aswè, peryòd kòmantè pwolonje, ak laj, vize, ak sansibilizasyon bonè nan kominote ki afekte yo.

Pwoblèm Idantifikasyon ak Analiz: Antite piblik ak prive kenbe otorite pou angaje yo nan analiz syantifik ak koleksyon done, tankou siveyans bon jan kalite lè ak dlo, kat, ak inisyativ koleksyon done ki baze sou kominote, pou enfòm pou pran desizyon anviwònman an.

- *Done enpak kimilatif - Koleksyon done* sou e estresè chimik ak ki pa chimik sipèpoze ki rete legal epi li kritik pou konprann ki jan polisyon ak lòt chay kreye enpak dispwopòsyonèl ak negatif sou kominote espesifik ak popilasyon yo.
- *Done sosyo-anviwònman - Analiz done* polisyon ka konsidere nan kontèks lòt done ki la pou predi enpak sante moun, ki gen ladan kote moun ki gen risk sante pi wo (tankou

timoun ak granmoun aje), estresè sosyo-ekonomik, ak aksè a detèminan sosyal nan sante (tankou swen sante, sèvis piblik, manje, lojman, transpò, oswa travay).

- Kominote Ko-Jesyon nan Siveyans - Komen kominote oswa ko-jesyon nan sistèm siveyans polisyon bay rezidan ki nan liy devan, biznis, ak antite piblik an tan reyèl aksè nan done polisyon. Done sa a ka itilize pou konprann chay polisyon kimilatif nan kominote yo ak asire konfòmite avèk lwa ki limite emisyon danjere.

Anpeche ak Mitige ekspozisyon polisyon: Antite piblik ak prive kenbe otorite pou angaje yo nan efò pou anpeche ak bese ekspoze polisyon, ki gen ladan nan kominote ki deja afekte pa sous polisyon miltip.

- Aksè nan dlo pou bwè san danje - Pwogram ki asire aksè inivèsèl nan dlo san danje ak pwòp yo legal. Sa gen ladan ranplase liy sèvis plon, bay dlo kout tèm pandan kriz dlo pou bwè, oswa ofri tès oswa ranplasman byen prive gratis oswa nan pri redui.
- Inisyativ Kay An Sante - Anpil règleman ak pwogram jistis anviwònman an chèche kreye anviwònman andedan kay ki se kote ki an sekirite pou viv, jwe, travay, aprann, ak ad ore. Pou egzanzp, inisyativ kay ki an sante ka amelyore bon jan kalite lè andedan kay la, asire lokatè ak pwopriyetè yo jwi aksè a yon anviwònman toksik- ki pa gen pès
- Jistis anviwònman ak/oswa revizyon enpak kimilatif - Sèten eta mande pou jistis anviwònman oswa revizyon enpak kimilatif pou pèmi etablisman oswa desizyon itilizasyon tè ki ta ogmante ekspozisyon polisyon nan kominote ki gen pwoblèm depase. Kalite revizyon sa yo mande pou angajman piblik ak analiz done-kondwi pou bese oswa anpeche ogmantasyon polisyon oswa lòt estresan nan zòn ki deja chaje depase.
- Plan Avantaj Kominote ak Akò (CBPs ak CBAs) - CBP s ak CBA yo se zouti ki itilize pou asire benefis ki sòti nan itilizasyon tè ak desizyon enfrastrikti koule nan kominote yo. Atravè yo, devlopè ak gouvènman lokal yo ka komèt nan mezi ki gen ladan mitigasyon, aksè travay, ak pwoteksyon anviwònman an pou adrese enpak aktivite nan oswa tou pre zòn ki gen disparite sante anviwònman an.

Preparasyon pou klima ak detèminasyon: Antite piblik ak prive kenbe otorite pou pwoteje kominote ki deporsyonèlman afekte pa efè chanjman nan klima, tankou chalè ekstrèm, inondasyon, oswa tanpèt.

- Enfrastrikti ki ka reziste kont klima - Rezilyans kont klima kapab amelyore atravè enfrastrikti ak solisyon kominotè, tankou inondasyon ak amelyore jesyon dlo tanpèt nan katye ki ba-revni ki patikilyèman tandans inondasyon. Kominote vilnerab a chalè ekstrèm ka benefisye de pwojè tanperati-moderate tankou plante pye bwa, enstale twati fre, agrandi espas vèt, ak tanperati lakay yo. Vil yo ka etabli tou Rezilyans Kominote yo bay resous, sèvis, ak sipò anvan, pandan, ak apre evènman move tan ekstrèm, ki gen ladan back-up pouvwa, èkondisyone, manje, ak resous medikal.

Ranfösman ak Remèd: Antite piblik ak prive kenbe otorite pou fè respekte lwa anviwònman an nan kominote ki fè fas a pwoblèm.

- *Fòs Travay ak Gwoup Travay Entèvajans - Gwoup travay* ki mete ansanm ajans eta, rejyonal, ak lokal yo kowòdone enspeksyon, pwoblèm sitasyon, epi kenbe reyinyon piblik ka amelyore ranfösman nan kominote ki fè fas a enjistis anviwònman an, espesyalman pa reponn a rapò sou vyolasyon ak travay an patenarya ak manm kominote ki afekte.
- *Patenarya Ranfösman Kominote ak Antre* - Ajans piblik yo ka revize ak inisye aksyon ranfösman ki baze sou done serye kolekte pa òganizasyon kominote ki baze sou atravè twous tè s jaden ak zouti echantyon pou dlo ak polisyon lè. Antite piblik yo kapab tou bay opòtinite aksesib pou rezidan yo bay temwayaj kominote dirèk sou vyolasyon pandan odyans fè respekte.
- *Remèd ki Santre sou Kominote* - Antite gouvènman an ka pouswiv remèd pou vyolasyon anviwònman ki benefisye dirèkteman kominote afekte yo amelyore kalite anviwònman an ak sante piblik la.
- *Advokasyon Jistis Anviwònman ak Klima - Anfen, antite prive konsève dwa pou avanse objektif jis* tis anviwònman ak klima atravè òganizasyon kominote ak defans politik, ki souvan kritik pou jwenn objektif yo ki dekle nan egzanp ki anwo yo.

Biwo nou yo kanpe pare pou aplike ak ranföse lwa nasyon an pou avanse jistis anviwònman an epi nou pral kontinye travay an kolaborasyon ak kominote ak òganizasyon pou defann efò atravè Etazini nan direksyon objektif komen sa a.

Nòt Fen

- ¹ Aksyon sa yo gen ladan, men yo pa limite a, Exec. Lòd Nimewo 14,151, 90 Fed. Reg. 8,339 (Jan. 20, 2025) (*Fen NAN Preferans Ak Pwogram DEI Gouvènman Radikal Ak Gaspiyaj*), Exec. Lòd No 14,154, 90 Fed. Reg. 8,353 (20 janvyè 2025) (*libere Enèji Ameriken*), Exec. Lòd No 14,260, 90 Fed. Reg. 15,513 (April 8, 2025) (*Pwoteje Enèji Ameriken soti nan Eta K ap Fè Eksè Otorite*), ak Exec. Lòd No 14,173, 90 Fed. Reg. 8,633 (21 Janvyè 2025) (*Fen Diskriminasyon Ilegal ak Restore Merit ki baze sou Opòtinite*); *Pwokire Jeneral Ameriken Pam Bondi, Elimine Pratik Diskriminasyon Entèn*, Depatman Jistis Ameriken (5 Fev 2025), <https://www.justice.gov/ag/media/1388556/dl?inline>; *Pwokire Jeneral Ameriken Pam Bondi, Revokasyon “Jistis Anviwònman” Memoranda*, Depatman Jistis Ameriken (Feb. 5, 2025), <https://www.justice.gov/ag/media/1388551/dl?inline>; *Revokasyon pwogram jistis anviwònman an pa Ajans Pwoteksyon Anviwònman Etazini an*, Depatman Enteryè a, ak Depatman Enèji a, ak lòt aksyon federal pou dekouraje travay jistis anviwònman an.
- ² Exec. Lòd No 14,173, 90 Fed. Reg. 8,633 (21 Jan 2025) (*Fen nan Diskriminasyon Ilegal ak Restore Merit ki baze sou Opòtinite*).
- ³ Jack Pellegrino et al., *Disparite lajè nan anpwazònman plon anfans devwale pa Done Nivo Lavil*, Inivèsite Drexel, Urban Health Collaborative (31 Jan 2025), <https://drexel.edu/uhc/about/News/2025/January/childhood-lead-poisoning/>.
- ⁴ Giuliana Ferrante & Stefania La Grutta, *Pwoblèm Opresyon Pedyatrik*, 6 FWONTYÈ NAN PEDYATRI (21 jen 2018), <https://www.frontiersin.org/journals/pediatrics/articles/10.3389/fped.2018.00186/full>; *Evan Lemire, Kondisyon Lojman Inegal ak Ranfòsman Kòd Kontribye nan disparite opresyon nan Boston, Massachusetts*, 41 ZAFÈ SANTE 4 (Avril 2022), <https://www.healthaffairs.org/doi/10.1377/hlthaff.2021.01403>; *Asosyasyon Ameriken pou Poumon, Pwoblèm ak Tandans Opresyon (dènye mete ajou 15 jiyè 2024)*, <https://www.lung.org/research/trends-in-lung-disease/asthma-trends-brief/trends-and-burden>.
- ⁵ Stephanie Pollack et al., *Pri transpò, Sant Dukakis pou Iben & Regilasyon Règleman* (Nov. 2013), https://1vmdesign.com/wp-content/uploads/2015/03/DUK_TOLL_N2N_Report.pdf; Brian S. McKenzie, *Aksè katye a transpò pa ras, etnisite, ak povrete nan Portland, OR*, 12 VIL & CMTY. 134 (2013), <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/cico.12022>.
- ⁶ Kimberly Morland et al., *Karakteristik katye ki asosye ak lokal magazen manje ak lokal sèvis manje*, 22 MEDSIN PREVANSYON 23 (Jan. 2002), <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/cico.12022>; Lisa Powell et al., *Dis ponibilite magazen manje ak karakteristik katye nan peyi Etazini*, 44 MED PREVANTIF. 189 (2007), <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16997358/>; *Alison Hope Alkon & Julian Agyeman, Kiltive Jistis Manje: Ras, klas, ak dirabilite* (2011), <https://direct.mit.edu/books/edited-volume/4423/Cultivating-Food-JusticeRace-Class-and>.
- ⁷ Thomas A. LaVeist, Darrel J. Gaskin & Antonio J. Trujillo, *Espas ki separe, Kote ki riske: Efè yo nan Segregasyon rasyal sou inegalite san, Sant Konjwen Pou Etid Ekonomik ak Politik* (2011), <https://www.nationalcollaborative.org/wp-content/uploads/2016/02/Segregated-Spaces.pdf>.
- ⁸ Noah Daly, *Anviwon peyi Etazini an, Dechaj Ilegal Kreye Defi Sante Mantal*, ANVIWÒNMANTAL. NOUVÈL SOU SANTE (5 fevriye 2024), <https://www.ehn.org/health-effects-of-illegal-dumping>.
- ⁹ STEVE LERNER, ZÒN SAKRIFIS: PREMYE LIY EKSPOZISYON CHIMI TOKSIK NAN PEYI ETAZINI (2012), <https://doi.org/10.7551/mitpress/8157.001.0001>; Rachel Morello-Frosch et al., *Konprann Enpak Kimilatif yo nan Inegalite nan Sante Anviwònman an: Enplikasyon pou Règleman*, 30 ZAFÈ SANTE 879 (2011), <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2011.0153>.
- ¹⁰ Ana Isabel Baptista, PhD, et al., *Ensineratè Fatra Solid Minisipal: Yon endistri an bès*, Tishman Environmental and Design Center (Me 2019), https://www.no-burn.org/wp-content/uploads/2021/03/CR_GaiaReportFinal_05.21-1.pdf; *Toxic Wastes and Race at Twenty:: Poukisa Ras Toujou Enpòtan Apre Tout Ane Sa yo*, 38 ENV'T L. 371 (2008), <https://www.jstor.org/stable/43267204>.
- ¹¹ Jill Johnson & Lara Cushing, *Ekspozisyon chimik, sante, ak jistis anviwònman nan kominote k ap viv nan baryè endistri*, 7 Curr. ANVIWÒNMANSANTE REP. 48 (2020), <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7035204/>.
- ¹² Linda Sprague Martinez et al., *Kom kominote Katalizè Chanjman Avèk Done Pou bese yon Menasenvizib, Trafik ki gen rapò ak Polisyon Lè*, 24 BMC Pub. SANTE 24, 411 (2024), <https://doi.org/10.1186/s12889-024-17864-9>.
- ¹³ Guillermo A. Ortiz, *Enspirasyon Fè Mal: Bilan polisyon machandiz nan Kalifòni*, NRDC Blog (Out 15, 2024), <https://www.nrdc.org/bio/guillermo-ortiz/breathing-harm-toll-freight-pollution-california>.
- ¹⁴ Kelley J. Donham, Steven Wing, et al., *Sante kominotè ak pwoblèm sosyo-ekonomik ki antoure konsantre operasyon manje bèt*, 115 Environ. PÈSPEKTIV SANTE. 2, 317-20 (2007),

<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1817697/>; Daily Yonder, Syantis Jwenn Prèv ADN Eeskreman kochon nan North Carolina, NC HEALTH NEWS (7 jen 2025), <https://www.northcarolinahealthnews.org/2025/06/07/scientists-find-dna-proof-of-swine-feces-in-north-carolina-homes/>.

¹⁵ Timothy Q. Donaghy et al., Rasis gaz fosil nan peyi Etazini: Kijan eliminasyon chabon, lwil oliv, ak gaz ka pwoteje kominote yo, 100 Eneji RECHÈCH & SYANS SOSYAL (2023),

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629623001640>; David Michaels ak Robert Bullard, Jistis anviwònman esansyèl nan espas travay ak nan kay LA, NASYON an (22 oktòb 2021), <https://www.thenation.com/article/economy/workplace-environmental-justice/>.

¹⁶ Alique Berberian et al., *Disparite Rasyal nan efè sante chanjman klima ki gen rapò ak Efè Sante nan peyi Etazini*, 9 *Republik SANTE ANVIWÒNMANTAL AKTYÈL* 451, 454 (Me 28, 2022).

<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9363288/>; gade tou Allison R. Crimmins et al., Senkyèm Evalyasyon Klima Nasyonal, ch. 15 (2023), <https://nca2023.globalchange.gov/chapter/15/>; Hans Orru et al., *chanjman klima ak polisyon lè sou sante*, 4 RAPÒ SANTE. ANVIWÒNMANTAL AKTYÈL 504 (2017),

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29080073/>; Avery Ellfeldt & E & E Nouvèl, *Katastwòf klima Menase pou Elaji Vid Richès Etazini*, Syanti FIK AMERIKEN (2 Oktòb 2023), <https://www.scientificamerican.com/article/climate-disasters-threaten-to-widen-u-s-wealth-gap/>.

¹⁷ Rachel Morello-Frosch & Russ Lopez, Peyizaj Risk la ak liy koulè a: *Egzamine Wòl Separasyon Disparite Sante Anviwònman an*, 102 ENV'T RSCH. 181 (2006), <https://doi.org/10.1016/j.envres.2006.05.007>; Manyèl Pastè, Jim Sadd & Jan Hipp, *Kisa ki Vini an Premye? Enstalasyon toksik, minorite deplase nan, ak jistis anviwònman an*, J. Urb. AFF. 1-21 (2001), <https://doi.org/10.1111/0735-2166.00072>; Tracy Hadden Loh, Christopher Coes & Becca Buthe, *Separe ak inegal: Separasyon Rezidansyèl Pèsistan ap Soutni Enjistis Rasyal ak Ekonomik nan peyi Etazini*, BROOKINGS INST.: *GWO REYAJISTEMAN IMOBILYE A (Desanm 2020)*, <https://www.brookings.edu/articles/trend-1-separate-and-unequal-neighborhoods-are-sustaining-racial-and-economic-injustice-in-the-us/>; Stephen Menendian, *Katye Etazini yo Plis Separe pase yon Jenerasyon Avansa, Ki Pèpetye Inegalite Rasyal*, NBC: PANSE (16 Out, 2021), <https://www.nbcnews.com/think/opinion/u-s-neighborhoods-are-more-segregated-generation-ago-perpetuating-racial-ineq-1276372>; Plumer & Popovich, *Kijan deseni nan politik lojman rasis kite katye yo Pi Etoufan*, NY Times (24 out 2020), <https://www.nytimes.com/interactive/2020/08/24/climate/racism-redlining-cities-global-warming.html>.

¹⁸ Christopher W. Tessum, et al., *PM2.5 Polluters dispwopòsyonèlman ak sistematikman afekte moun nan koulè nan Etazini*, 27 *Sci. AVANS* 18 (28 Avril 2021), <https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.abf4491>; United Church of Christ, *Dechè Toksik ak Ras nan Etazini: Yon Rapò Nasyonal sou karakteristik rasyal ak sosyo-ekonomik nan kominote ki gen sit fatra danjere*, 20 (1987), <https://www.ucc.org/wp-content/uploads/2020/12/ToxicWastesRace.pdf>.

¹⁹ *Gade tou Rapportè Espesyal Nasyonzi. Deklarasyon Fen Misyon pa Rapòtè Espesyal Nasyonzi sou dwa pèp endijèn. Victoria Tauli-Corpuz nan vizit li nan Etazini nan Amerik la (3 mas 2017)*, <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21274&LangID=E>.

²⁰ Ihab Mikati et al., *Disparite nan Distribisyon nan sous emisyon Pwoblèm Patikilye pa ras ak estati povrete, Am. Asosyasyon Sante Piblik (7 Mas 2018)*, <https://ajph.aphapublications.org/doi/10.2105/AJPH.2017.304297>; Qian Di et al., *Polisyon lè ak mòtalite nan popilasyon Medicare la*, *NEW ENG. J.MED.* (29 jen 2017), <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa1702747>.

²¹ *Monica Sanders. Konprann Jistis Anviwònman Nan Komun Rural Ities*, *Forbes* (Out 26 2025) <https://www.forbes.com/sites/monicanders/2024/04/26/understanding-environmental-justice-in-rural-communities/>.

²² Kelvin C. Fong, *Entèseksyon nan Sante Imigran ak Anviwònman an: Yon Revizyon Scoping nan ekspeze popilasyon obsèvasyonèl ak etid epidemyolojik*, 130 *Envi ron. PÈSPEKTIV SANTE*. 9 (2 Sept. 2022), <https://doi.org/10.1289/EHP9855>; Yoshira Ornelas Van Horne, *Nan direksyon Jistis Lang nan Syans Sante Anviwònman nan Etazini: Yon Ka pou Panyòl kòm yon lang nan syans*, 131 *ENVIRON. PÈSPEKTIV SANTE*. 8 (23 out 2023), <https://doi.org/10.1289/EHP12306>.

²³ Jayajit Chakraborty et al., *Disparite nan ekspeze nan polisyon lè patikil amann pou moun ki gen andikap nan peyi Etazini*, 842 *SYANS NAN ANVIWÒNMANTAL TOTAL* 156791 (27 jen 2022), <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.156791>; *NAT'L ACADS. NAN SCIS., ENG'G, AK MED., Konstwi zouti valab jeospasyal pou jistis anviwònman* 38-39 (2024), <https://nap.nationalacademies.org/catalog/27317/constructing-valid-geospatial-tools-for-environmental-justice>; Cadeyrm J. Gaskin et al., *Faktè ki asosye ak vilnerabilite Chanjman nan klima ak kapasite adaptasyon moun ki gen*

andikap: *Yon Revizyon Sistematik*, 9 TANPERATI, KLIMA, AK SOSYETE 801 (1ye Oktòb 2017), <https://doi.org/10.1175/wcas-d-16-0126.1>.

²⁴ Timothy W. Collins, et al., *Enjistis Anviwònman ak Disparite Sante Minorite Seksyèl: yon Etid Nasyonal nan Risk Sante Inekitab soti nan Polisyon Lè nan mitan Patnè Menm Sèks*, 191 *Soc. SYANS AK MEDSIN* (1ye Oktòb 2023), <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5623125/> (Jwenn ke kèk disparite sante ki gen eksperyans pa popilasyon LGBT (egzanp kansè, opresyon) ka konpoze pa ekspozisyon anviwònman an).

²⁵ *Gade LòdEgzekitif Nimewo 14151*, 90 Fed. Reg. 8,339 (20 Jan 2025) (Fen Preferans aK Pwogram DEI Gouvènman Dechè ak Rasyal); *LòdEgzekitif Nimewo 14154*, 90 Fed. Reg. 8,353 (20 janvyè 2025) (Libere Enèji Ameriken); *LòdEgzekitif Nimewo 1,4173*, 90 Fed. Reg. 8,633 (Jan. 21, 2025) (Fen Diskriminasyon Ilegal ak Restore Merit ki baze sou Opòtinite); *US Att'y Jeneral Pam Bondi, Eliminasyon Pratik Diskriminatè Entèn*, Dep't of Justice (5 Fevriye 2025), <https://www.justice.gov/ag/media/1388556/dl?inline>; *US Att'y Jeneral Pam Bondi, Rescinding "Jistis Anviwòmantal"* Memoranda, Etazini Depatman Jistis (5 fevriye 2025), <https://www.justice.gov/ag/media/1388551/dl?inline>.

²⁶ *Gade LòdLòd No 14,260*, 90 Fed. Reg. 15,513 (April 8, 2025) (Pwoteje Enèji Ameriken nan Depasman Eta); *US Att'y Jener al Pam Bondi, Eliminasyon Pratik Diskriminatè Entèn*, Dep't of Justice (5 fevriye 2025), <https://www.justice.gov/ag/media/1388556/dl?inline>; *US Att'y General Pam Bondi, Anile "Jistis Anviwòmantal"* Memoranda, Depatman Jistis Ameriken (5 febr. 2025), <https://www.justice.gov/ag/media/1388551/dl?inline>.

²⁷ *Commonwealth Massachusetts ak Biwo Pwokirè Jeneral Eta Illinois, Gid Plizyè Eta Konsènan Divèsite, Ekite, Enklizyon, ak Aksesibilite Inisyativ Travay*, (13 fevriye 2025), <https://www.mass.gov/doc/multi-state-guidance-concerning-diversity-equity-inclusion-and-accessibility-employment-initiatives/download>.

²⁸ *Vilaj Arlington Heights vs Metro. Hous.Dev.Corp.*, 429 US 252, 265-66 (1977).

²⁹ *Lau v. Nichols*, 414 US 563, 568 (1974).

³⁰ 42 U.S.C. § 3604.

³¹ *Gade egzant, Tex. Depatman Lojman & KominoteZafè v. Kominote EnklizifPwojè, Inc.*, 576 US 519, 540 (2015).

³² *PGA Tour, Inc. vs Martin*, 532 US 661, 675 (2001).

³³ Lwa pou aksè nan lang tou ankouraje objektif yo nan lwa dwa sivil yo. Lòd Egzekitif la, "Deziyen anglè kòm lang ofisyèl Etazini," ki bay sou 1 mas 2025, pa chanje devwa antite yo ak otorite yo fasilite aksè lang anba estati federal ak eta. *Gade LòdEgzekitif Nimewo 14,224*, 90 Fed. Reg. 11,363 (1ye Mas 2025) (*Deziyen anglè kòm lang ofisyèl peyi Etazini*). Ni Lòd Egzekitif la, "Restore Egalite nan Opòtinite ak Meritokrasi," diminye validite ak devwa obligatwa ki enpoze pa lwa dwa sivil federal ak eta yo. *Gade LòdLòd Nimewo 14,281*, 90 Fed. Reg. 17,537 (23 Avril 2025) (*Restore Egalite nan Opòtinite ak Meritokrasi*).

³⁴ *Bantam Books, Inc. vs Sullivan*, 372 US 58, 67 (1963).

³⁵ "Si gen yon prensip debaz ki kache Premye Amanman an, sèkegouvènman an ka pa entèdi ekspresyon yon lide tou senpleman paske sosyete a jwenn lide nan tèt li ofansif oswa ka an dezakò." *Texas v. Johnson*, 491 US 397, 414 (1989); *Nat'l Rifle Ass'n nan Am. v. Vullo*, 602 US 175, 189 (2024).

³⁶ *Agency for Int'l Dev. v. All. for Open Soc'y Int'l, Inc.*, 570 US 205, 214 (2013).

³⁷ *Speiser vs Randall*, 357 US 513 (1958).

³⁸ 26 U.S.C. § 7217.

³⁹ Sèvis Revni Entèn, *Kijan pou fè apèl yon detèminasyon IRS sou estati taks-egzante, Pub. 892 (revize 2-2017)*, <https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p892.pdf>.

⁴⁰ Clifford Villa et al., *Environmental Justice: Lwa, Politik & Règleman* 323 (2020), https://digitalrepository.unm.edu/law_facbookdisplay/201/.

⁴¹ Lèt Kowalisyon Gwoup Tribi bay Prezidan Donald J. Trump ak Plizyè Manm Kongrè Etazini (2 fevriye 2025), https://coalitionfortribalsovereignty.org/wp-content/uploads/2025/04/Tribal_Orgs_Letter_re_Political_Entity_Status_in_new_Executive-Orders_2FEB2025.2.pdf (Ki gen dwa "Estati Nasyon Tribi kòm Politik Antite nan Aplikasyon Nouvo Lòd Egzekitif Prezidan an"); Clifford Villa et al., *Environmental Justice: Lwa, Politik & Règleman* 326 (2020), https://digitalrepository.unm.edu/law_facbookdisplay/201/.

⁴² *Kunjal Bastola, Kominote Natal Site Estatistik Dismal sou Mank Aksè a Dlo nan Tande Komite Sena, Medill on the Hill* (28 Septanm 2023), <https://medillonthehill.medill.northwestern.edu/2023/09/native-communities-cite-dismal-statistics-on-lack-of-access-to-water-at-senate-committee-hearing/>.

⁴³ *Teracita Keyanna et al., Enpak Sante yo nan min iranyòm nan kominote natif natal Ameriken, Natif Natal Amerik en Bidjè & Enstiti Règleman*, 1 (Fevriye 2024), <https://nabpi.unm.edu/assets/documents/research/health-impacts-uranium-mining-policy-brief-final.pdf>.

⁴⁴ Jessica Lau, *Fossil fuel Extraction is Harming Indigenous Communities, Say Experts*, Harvard T.H. Chan School of Public Health (Apr. 20, 2020), <https://hsph.harvard.edu/news/fossil-fuel-extraction-harming-indigenous-communities/>.